

LBRIS

We know
books

Iurie Colesnic

CHIȘINĂUL
ȘI SFATUL ȚĂRII

CARTIER

Case în care trăiește memoria	9	Casa Pronin	170
File de cronică	10	Casa Eufrosiniei Veazemski.....	172
Chișinăul în văltoarea evenimentelor din anii 1917-1918.....	10	Casa Inglezi	174
Casa în care s-a născut ziarul „Basarabia”	38	Casa Alexei Mateevici	177
Palatul „Sfatul Țării”	53	Publicațiile Unirii.....	180
Comandantul Palatului „Sfatul Țării”	73	Casa von Heyking	186
Primăria Chișinăului	75	Casa Krupenski	189
Primarul care n-a acceptat ideea Unirii.....	75	Casa Pan Halippa.....	192
Casa Hertza sau fidelitatea unui monument	80	Auditoriul „Pușkin”	194
Grădina Publică	84	Casele lui Pantelimon Erhan	197
Clubul Nobilimii Basarabene	87	Casa Nicolae Popovschi	201
Casa Eparhială	92	Casa Sinadino.....	205
Mitropolia Basarabiei	100	Casa Roman Stere.....	207
Porțile Sfinte	103	Casa Karabet Kirkorov	209
Catedrala Mitropolitană Nașterea Domnului	106	Secretarul Sfatului Țării.....	209
Palatul Justiției	109	Delegatul Tighinei.....	211
Liceul de Fete <i>Principesa Natalia Dadiani</i>	112	Ion Creangă, deputat în Sfatul Țării.....	212
Ultima clădire din Complexul		Omul potrivit la timpul potrivit.....	213
Seminarului Teologic	120	Casa lui Ivan Anghel	214
Gara veche	123	Monumentul lui Alexandru I	218
Penitenciarul din Chișinău	126	Monumentul lui Alexandru al II-lea	220
A fost cândva cel mai bun din Europa	128	Monumentul celor trei martiri	222
Hotelul <i>Suisse</i>	132	Monumentul-simbol al Chișinăului	225
Hotelul <i>Londra</i>	135	Panteonul din inima Chișinăului	228
Conac urban și edificiu al Băncii Naționale	142	Sala cu Orgă	247
Grand Hotel	145	Strada Grădinilor	251
Hotelul <i>Național</i>	146	Piața Nemțească	254
Hotelul <i>Palace</i>	147	Orfelinatul de pe Strada Nemțească	255
Banca Funciară Țărănească	150	Cazarma de pe Strada Bulgară, nr. 32	257
Casa Statului-Major	152	Un membrul al Frațiunii Țărănești care a votat Unirea	258
Clădirea Poștei	154	Casa episcopului Dionisie Erhan	259
Palatul Libertății	157	Monumentul Unirii	262
Clădirea Zemstvei basarabene	160	Monumentul regelui Ferdinand I	266
Biserica <i>Sfântul Nicolae</i>	165	Așa e istoria	269
Casa Cărmuirii Guberniale	168	Indice de nume	271

Chișinăul în vârtoarea evenimentelor din anii 1917-1918

2 martie 1917

A fost publicat actul de abdicare al împăratului Nicolae al II-lea.

22 martie 1917

La Chișinău își începe activitatea Sovietul de deputați ai soldaților¹.

28 martie 1917

La Chișinău este fondat Comitetul Executiv Gubernial, format din 8 reprezentanți de la județe, 8 din partea Adunării de Zemstvă a Basarabiei și 9 din partea organizațiilor obștești (Sovietul de deputați ai soldaților – 2, Sovietul de deputați ai muncitorilor – 2, Sovietul de deputați ai ofițerilor – 2, din partea clerului – 1, din partea Dumei orășenești – 1, din partea Comitetului Executiv Orășenesc – 1).

1 aprilie 1917

Prima întrunire a Comisiei pentru redactarea Programului Partidului Național Moldovenesc. Este citită schița de proiect adusă de Onisifor Ghibu. După discuții aprinse se fac completări și se decide perfectarea lui.

5 aprilie 1917, Chișinău

Membrii fondatori ai Partidului Național Moldovenesc (intemeiat pe 3 aprilie 1917) au adoptat programul de activitate și au ales Comitetul Central al partidului în următoarea componență: Pavel Gore (președinte), V. Stroescu (președinte de onoare), P. Halippa și Vl. Hertza (vicepreședinți), P. Halippa (secretar general), O. Ghibu (secretar), Ioan Pelivan, Theofil Ioncu, Ion Buzdugan, generalul M. Donici, dr. E. Alistar, A. Botezat, Vl. Bogos, C. Ceapă ș.a. Organul de presă al partidului era ziarul *Cuvânt moldovenesc* (martie 1917 – martie 1918).

Programul avea două compartimente de revendicări distincte: social-politice și naționale.

A înființat Sfatul Țării, formând fracțiunea cea mai numeroasă – *Blocul Moldovenesc*. A votat unanim Unirea Basarabiei cu România. Considerând rolul său major îndeplinit, și-a sistat activitatea.

6-7 aprilie 1917

În Sala Eparhială au loc lucrările Congresul Cooperatorilor din Basarabia, care acceptă programul Partidului Național Moldovenesc și se pronunță pentru autonomia Basarabiei, pentru naționalizarea învățământului.

Prezidează Congresul Gheorghe Buruiană, viitor membru al Sfatului Țării.

¹ *Bessarabskaia jizn'*, 24 martie 1917.

Aripa tânără a Sfatului Țării. De la stânga la dreapta, în picioare: Petre Stîhi, Anton Crihan, Nicolae Grosu, Alexandru Văleanu, ... Pe scaun: Vlad Cazacliu, Vlad Bogos, Vasile Harea, Ion Văluță, Grigore Cazacliu. Chișinău, 1917

9 aprilie 1917

Este publicat programul Partidului Național Moldovenesc, cuprinzând revendicările naționale și politice ale moldovenilor și având drept obiectiv obținerea autonomiei politice a Basarabiei. Programul include crearea organului reprezentativ al provinciei, „Sfatul Țării”, introducerea „limbii poporului” în școală, biserică, administrație, crearea armatei regionale, oprirea colonizărilor în Basarabia, asigurarea cu pământ a sătenilor.

10-13 aprilie 1917

Congresul învățătorilor din Basarabia cedează insistențelor delegaților Partidului Național Moldovenesc (V. Hertza și P. Halippa) și adoptă în principiu școala națională moldovenească, limba rusă rămânând obligatorie ca obiect de studiu.

19 aprilie 1917

Și-a deschis lucrările Congresul Eparhial, care a funcționat până la 24 aprilie. Congresul s-a pronunțat pentru formarea unui organ autonom moldovenesc de administrare – Sfatul Țării².

Congresul clerului a cerut autonomia politică a Basarabiei, convocarea Sfatului Țării și formarea unui guvern național.

În cadrul lucrărilor Congresului, O. Ghibu și P. Gore au expus punctul de vedere al Partidului Național Moldovenesc asupra organizării Bisericii în Basarabia.

19 mai 1917

La Chișinău și-a deschis lucrările Congresul Gubernial al Sovietelor. În agenda Congre-

² Pelivan, I, *L'union de la Bessarabie à la mère-patrie, la Roumanie*, București, 1919, p. 23.

Participanți la Congresul Eparhial din 19 aprilie 1917. Fotografie din revista *L'Image*, Paris, martie 1920

sului figurau următoarele chestiuni: raportul de activitate al Sovietului din Chișinău al deputaților muncitorilor și soldaților; raportul cu privire la activitățile sovietelor locale; raportul privind momentul politic actual și sarcinile ce rezultă din chestiunea națională în Rusia, raportată la situația locală.

Congresul a ales un Comitet Executiv Gubernial al Sovietelor³.

20 mai 1917

La Chișinău își ține lucrările Congresul Studenților Moldoveni sub președinția lui Theofil Ioncu. Congresul a optat pentru deschiderea de școli moldovenești și introducerea alfabetului latin. Spre sfârșitul lucrărilor, studentul V. Bogos, secretarul congresului, a

desfășurat un drapel tricolor pe care scria – cu caractere latine – „Trăiască școala moldovenească autonomă!” Congresul a susținut programul Partidului Național Moldovenesc.

A ales delegații la Congresul Învățătorilor din Basarabia, care și-a ținut lucrările în vara anului 1917.

21-23 mai 1917

La Chișinău și-a ținut lucrările primul Congres al Țăranilor din Basarabia. Cîtăm din rezoluția congresului, formulată în 12 teze, dintre care primele 11 sunt dedicate problemelor agrare, iar ultima conține o propunere referitoare la viitorul statului: „12. Întâiul Congres al Țăranilor din Basarabia, discutând problema despre orânduirea viitoare a Rusiei, a ajuns la concluzia că numai o republică federativă cu un singur parlament (nu cu două),

³ *Svobodnaia Bessarabia*, 19, 20 mai 1917.

Participanți la Congresul Învățătorilor din 25 mai 1917. În mijloc, Ștefan Ciobanu și Onisifor Ghibu

fără președinte și cu o autonomie foarte largă pentru toate popoarele Rusiei, corespunde aspirațiilor poporului revoluționar²⁴.

25-28 mai 1917

La Chișinău, în Sala Eparhială, își ține lucrările al doilea Congres al Învățătorilor Moldoveni din Basarabia, la care participă circa 350 de delegați. Congresul a fost deschis de către Paul Gore, reprezentant al Zemstvei ținuțale și membru al Partidului Național Moldovenesc. Au luat cuvântul P. Halippa, V. Hertza ș.a. Poetul A. Mateevici, polemizând cu învățătorii deznaționalizați, a remarcat în alocuțiunea sa: „Da, suntem moldoveni, fii ai Vechii Moldove, însă facem parte din marele trup al românismului, așezat prin România, Bucovina

și Transnistria”. Hotărârea de bază adoptată de congres a fost cea referitoare la organizarea învățământului în limba băștinașilor, pe baza grafiei latine, în toate școlile din Basarabia.

18 iunie 1917

Duminică. Sala Eparhială.

Deschiderea cursurilor de vară ale învățătorilor din Basarabia, pentru a pregăti trecerea învățământului în limba națională.

Deschiderea a avut loc la ora 13 cu o slujbă religioasă, care a fost oficiată de arhimandritul Gurie, asistat de preotul și poetul Alexe Mateevici. A luat cuvântul primarul Chișinăului, Al. Schmidt. Au felicitat asistența Justin Frățiman, Elena Alistar care a citit o poezie proprie. În final, timp de aproape patruzeci de minute a vorbit Alexe Mateevici, care și-a încheiat discursul citind poezia *Limba noastră*.

²⁴ Svobodnaia Bessarabia, 24 mai 1917.

Regiment moldovenesc, 1917

2 iunie 1917

Este fondată *Societatea Culturală Moldovenească*. Membri fondatori: V. Stroescu (președinte onorific), P. Gore (președinte), V. Hertza, Șt. Ciobanu, S. Murafa, T. Neaga ș.a.

12 iulie 1917

În amintirile lui Vladimir Cristi, *O pagină inedită din istoria Basarabiei*, publicate în revista *Viața Basarabiei* din 1933, această zi este prezentată astfel: „La 12 iulie 1917 primesc o telegramă din Kiev semnată de Ministrul de Interne al Ucrainei, Vinickenko, prin care sunt invitat să mă prezint la data de 25 iulie 1917 la Kiev la o *consfătuire a Guvernatorilor provinciilor făcând parte din Ucraina autonomă*. În același timp, Partidul Național-Moldovenesc condus de dl Pan Halippa și președintele tuturor organiza-

țiilor naționale basarabene unite, dl Vladimir de Herța, primesc de la Kiev o știre confidențială, că Rada trimite la Petrograd o delegație specială pentru a căpăta aprobarea decisivă a Guvernului Rusesc și a fixa definitiv hotarele Ucrainei autonome, compusă din 10 provincii (gubernii), în care urma să intre și Basarabia”.

...După un schimb de păreri, se pune la vot și se adoptă *în mod unanim* următoarea rezoluțiune propusă de dl Cristi:

„Este inadmisibilă alipirea Basarabiei la Ucraina fără a consulta voința ei. Consfătuirea socotește necesară plecarea delegaților săi la Kiev. În cazul când s-ar stabili că inițiativa ieșirii Ucrainei emană de la Guvernul din Petrograd, adunarea roagă pe Guvernator a face un protest pe lângă Guvernul Provizoriu de la Petrograd”.

Funeraliile martirilor Simeon Murafa și Andrei Hodorocea, august 1917

20 august 1917

Ziarul *Russkoe slovo* își informează cititorii că pe numele comisarului gubernial al Basarabiei a sosit o telegramă din partea Radei Ucrainene în care i se aduce la cunoștință că Rada a înglobat teritoriul Basarabiei în hotarele Ucrainei.

La Chișinău au fost asasinați – de către un grup de ostași ai trupelor rusești – Andrei Hodorocea și Simeon Murafa, membri marcanți ai Partidului Național Moldovenesc.

27 august 1917

La Chișinău și-a ținut lucrările Congresul al II-lea al Țăranilor din Basarabia, la care au participat 320 de deputați – câte trei din partea fiecărei plăși. S-au examinat, în general, probleme agrare, financiare și cele ce țin de administrația publică locală. A fost ales un

Comitet Executiv, constituit din 27 de persoane. S-a mai hotărât convocarea unui congres al țăranilor din Basarabia, în care să fie reprezentată fiecare plasă de câte un singur deputat.

29 august 1917

Are loc ședința Sovietului de deputați ai soldaților din garnizoana Chișinău. S-a cerut alegerea de noi comandanți ai unităților militare, înlăturarea din armată a ofițerimii contrarevoluționare. Tot aici a răsunat lozincă „Toată puterea – Sovietelor!”.

30 august 1917

„Prin adresa noastră de la 30 august a. c. ne-am luat voie a stărui pe lângă On. Comisiune să facă numaidecât pașii trebuitori, ca până la începutul anului școlar 1918/19 să se poată pregăti învățători moldoveni în număr

de ajuns pentru nevoile școlare din viitor. Prin adresa de față venim să stăruim asupra nevoii grabnice de a pregăti în cursul acestui an și profesori pentru școalele de mijloc (gimnazii, școli normale, seminarii ș.a.).

În adevăr, ni se pune întrebarea: de unde vom lua noi profesorii trebuitori pentru învățământul moldovenesc și școlile de mijloc? În anul școlar 1917/18 avem, ce e drept, norocul de a ne folosi de refugiații din Transilvania și Bucovina, dar cine va duce oare mai departe începutul făcut de aceștia, după ce ei vor pleca în țara lor, la sfârșitul bătăliei?

Pentru a nu ajunge în starea, cu totul nepăcută și păgubitoare culturii noastre, de a vedea oprindu-se pe loc un început frumos și de atâta vreme așteptat, noi socotim că trebuie căutate încă de pe acum chipuri pentru pregătirea unui cât mai mare număr de profesori moldoveni, care să poată lua de anul viitor locul transilvănenilor și bucovinenilor. În acest scop noi propunem:

1. Zemstva gubernială să organizeze, la Chișinău, cursuri pregătitoare pentru profesorii moldoveni. Aceste cursuri să fie cam de 6 luni de zile, profesorii având să fie prinși cam câte 1-2 ore pe zi. La sfârșitul cursurilor și profesorii să dea examen, ca și învățătorii.

2. Deoarece numărul profesorilor moldoveni, în slujbă astăzi, nu va fi nici pe departe de ajuns, trebuie pregătiți profesori noi, dintre studenții de pe la universități. Cum cei mai mulți studenți moldoveni se găsesc la Odesa și la Kiev, Comisia școlară să facă toți pașii ca să se deschidă, deocamdată, cel puțin la aceste două universități, catedre de limba, literatura și istoria moldovenească (românească). La aceste catedre să fie poftiți profesorii de la universitățile din România și Bucovina, aflători în Rusia ca refugiați, organizare a acestora, – să se deschidă o catedră moldovenească și

la Academia duhovnicească din Kiev, la care urmează mulți tineri moldoveni. Fără o pregătire națională, preoțimea noastră nu va putea fi îndrumătoare bună a neamului.

Acestea sunt cele trei măsuri pe care astăzi moldovenii de pe frontul românesc doresc să le vadă îndeplinite numaidecât în toamna aceasta. Orice zăbovire e păgubitoare și de aceea poftim On. Comisiune să facă numaidecât pași pentru înfăptuirea lor și să ne răspundă totodată de urmarea ce vor avea acești pași pentru ca, dacă va fi nevoie, să știm pași și altfel.

Iași, 30 septembrie 1917.

Comitetul ostașilor moldoveni de pe frontul român

Președinte	secretar
(ss) Grigore Cazacliu	(ss) Ursu”
(Onisifor Ghibu, <i>Pe baricadele vieții</i> , Chișinău, 1992)	

6 septembrie 1917

La Chișinău se editează ziarul *Soldatul moldovan*, publicație a Comitetului Executiv Central Moldovenesc. Redactori: I. Tudor și M. Minciună. Ziarul își orientează cititorii spre dezideratul autonomiei și renașterii naționale a românilor din Basarabia și de peste Nistru.

8 septembrie 1917

La Chișinău este pusă în funcțiune prima tipografie românească cu caractere latine. *Societatea Culturală Moldovenească* a cumpărat această tipografie de la Iași, aducând-o la Chișinău prin stăruințele și cu cheltuiala lui Onisifor Ghibu și Simeon Murafa.

20 septembrie 1917

La Chișinău și-a ținut lucrările Congresul Gubernial al Sovietelor de Deputați ai Soldaților, Muncitorilor și Țăranilor. Congresul a hotărât preluarea de către soviete a controlului

asupra structurilor civile și militare, transmiterea pământului moșieresc și a inventarului viu sau neînsușit în subordinea unor comitete, desemnate în acest scop. A fost ales un Comitet Executiv Gubernial (15 persoane).

20-27 octombrie 1917

La Chișinău, convocat de către Comitetul Executiv Central Moldovenesc, și-a început lucrările Congresul Militar Moldovenesc. Cei 605 delegați reprezentau 250 de mii de ostași și ofițeri de pe toate fronturile și din garnizoanele din Basarabia, Ucraina, Rusia. Congresul a fost deschis de către Gh. Pântea, președinte al Prezidiului congresului a fost ales maiorul V. Cijevski. Ordinea de zi cuprindea următoarele chestiuni: autonomia Basarabiei; cu privire la Sfatul Țării; naționalizarea școlii; reforma agrară; stăvilirea colonizării străine a ținutului; destinul românilor de peste Nistru. Două dintre rezoluțiile congresului au avut o importanță deosebită: cea privind autonomia teritorială și politică a ținutului și cea privind înființarea imediată a Sfatului Țării ca organ suprem legislativ al Basarabiei. Sfatul Țării urma să fie alcătuit din 120 de deputați, dintre care 70 la sută moldoveni, iar 30 la sută reprezentanți ai minorităților conlocuitoare. Zece locuri au fost rezervate pentru moldovenii de peste Nistru.

Congresul și-a încheiat lucrările la 27 octombrie 1917, alegând un Birou de organizare a Sfatului Țării.

2 noiembrie 1917

La ședința comună a 24 de uniuni ale funcționarilor de stat și reprezentanților organizațiilor obștești a fost adoptată următoarea rezoluție: „Adunarea susține din toată inima apariția organului regional superior Sfatul Țării și este gata să-i acorde tot sprijinul în vederea asigurării unui nivel de viață decent în

Basarabia (...) În același timp, adunarea își exprimă doleanța ca reprezentarea în Sfatul Țării să fie făcută echitabil, ținând cont de minoritățile naționale și de principiul reprezentării proporționale”⁵.

7 noiembrie 1917

Biroul de organizare a Sfatului Țării se adresează Secției administrative a Tribunalului județean Chișinău cu cererea de înregistrare „în temeiul hotărârilor congreselor țărănești, cooperativelor de credit și întovărășirilor de împrumut și economii, și a Primului Congres al Militarilor Moldoveni”. În cerere se stipulează că Biroul de organizare a Sfatului Țării convoacă Sfatul Țării, ce întrunește toate minoritățile naționale din Basarabia, ținând seama de cota pe naționalități 70% și 30%, în componență de 150 de membri, care va traduce în viață autonomia Basarabiei și va face ordine în țară.⁶

Acest document infirmă insinuările referitoare la caracterul ilegal al Sfatului Țării. Procedura a fost respectată în cadrul juridic existent.

Bibliogr.: A.N.M., f. 727, nr. 2, dos. 92, p. 6.

7 noiembrie 1917

Biroul de organizare a Sfatului Țării se adresează către redactorii publicațiilor *Cuvânt moldovenesc*, *Svobodnaia Bessarabia*, *Ardealul*, *Soldatul moldovan*, *Golos Kișiniova* cu rugămintea de a anunța data și locul primei ședințe a Sfatului Țării – 20 noiembrie 1917, ora 10.00, Palatul Sfatului Țării.

⁵ *Bessarabskaia jizn*, 2 noiembrie 1917.

⁶ Documentul dezmente teza privind ilegalitatea convocării Sfatului Țării, argument utilizat abuziv de către istoriografia sovietică oficială (A.N.M., f. 727, inv. 2, dos. 92, p. 6).

14 noiembrie 1917

La Chișinău și-a deschis lucrările Congresul al II-lea al eserilor din Basarabia. La congres s-a cerut formarea unui guvern unitar socialist, convocarea Adunării Constituante, au răsunat chemări la luptă cu puterea sovietică. Congresul a aprobat constituirea Sfatului Țării, delegând un reprezentant în acest for⁷.

21 noiembrie 1917

SOLEMNITATEA DESCHIDERII SFA-
TULUI ȚĂRII⁸

(Din rusește)

PROCESUL-VERBAL nr. 1

Al ședinței organului basarabean al țării – Sfatul Țării –, care a avut loc în orașul Chișinău la 21 noiembrie 1917 în prezența deputaților aleși și a reprezentanților diferitelor organizațiuni obștești, militare, politice și naționale.

Ședința se deschide la ora 12 ziua. Deasupra palatului Sfatului Țării fâlfâie drapelul Basarabiei.

Înainte de a se începe ședința, în capela care se găsește în același palat, în partea lui din stânga, a fost oficiat un tedeum solemn în limba moldovenească de către girantul eparhiei Basarabiei, Preasfântul Gavriil, episcopul Cetății Albe, care la urmă s-a adresat către asistență, în moldovenește, cu următoarele cuvinte:

„Îi felicit pe moldoveni pentru autonomie. Dumnezeu să ajute. Trăiască Sfatul Țării la mulți ani!”

După aceasta, asistența a ieșit din biserică și s-a îndreptat spre sala de ședințe, în care a fost introdus de către câțiva soldați drapelul național al regimentului moldovenesc.

Acest drapel a fost sfințit de către Preasfântul Gavriil cu agheasmă. Corul protoiereului Berezovschi a executat imnul național „Deșteaptă-te, române”⁹ și „Pe-al nostru steag e scris unire”. Asistența strigă cu entuziasm:

„Ura! Trăiască!”

După aceasta, asistența iese pe balcon, ca să vadă mersul ceremonial al regimentului moldovenesc și al altor trupe, care au venit să salute Sfatul Țării.

La ora 2 deputații și publicul își ocupă locurile în sala mare, destinată pentru deschiderea ședințelor Sfatului Țării.

Primele două rânduri de scaune sunt ocupate de către deputați, restul de public.

În dreapta și stânga de la locul prezidiului sunt așezate două bănci pentru reprezentanții presei.

Cel mai mare ca vârstă dintre deputați, N.N. Alexandri, ocupând locul în prezidiu, se adresează către asistență cu următoarele cuvinte: „Domnilor deputați! Declar ședința Sfatului Țării deschisă”.

Ca în urma unui semnal, toți deputații și publicul se ridică în picioare și aplaudă frenetic, strigă: „Trăiască Basarabia autonomă! Trăiască democrația! Trăiască Republica Moldovenească!”.

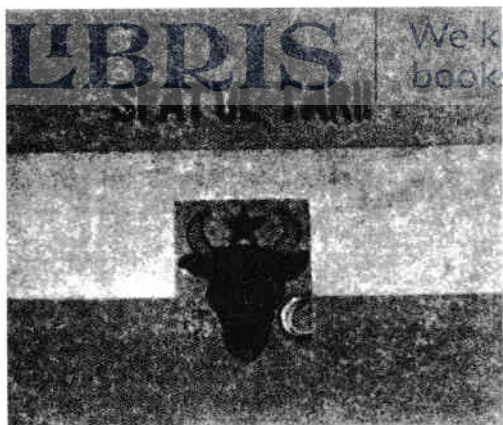
Corul execută din nou imnul: „Deșteaptă-te, române”. În ochii multora se văd lacrimi, unii plâng. Refugiații își acoperă fețele cu batiste. Președintele, mușcându-și buzele, încearcă să-și oprească lacrimile. Arhimandritul Gurie, deputatul Pelivan, doamna deputată Alistar și mulți alții plâng ca niște copii.

După ce a trecut această furtună de entuziasm, lacrimi și feliicitări, președintele (de vârstă) propune Sfatului Țării să-și aleagă prin votare un președinte.

⁷ *Svobodnaia Bessarabia*, 14 noiembrie 1917.

⁸ Dosar al Cancelariei Sfatului Țării, nr. 3, vol. 1. În ediția de față după Ștefan Ciobanu, *Unirea Basarabiei*, Chișinău, 1993, p. 152.

⁹ În procesul-verbal: „Deșteaptă-te, românie”.

Drapelul Sfatului Țării

Președintele Comitetului Executiv Gubernial Basarabean al Deputaților Țărani, deputatul în Sfatul Țării P.V. Erhan, îl propune ca președinte al Sfatului Țării pe I.C. Inculeț.

Prin votare, la care au luat parte 95 de deputați, după enumerarea voturilor, se declară că deputatul Ion Constantinovici Inculeț a fost ales președinte cu unanimitate de voturi.

Această declarație a fost acoperită de o erupție de aplauze.

Doamna deputată dr. Alistar, în costum național, prinde pe umărul președintelui o frumoasă panglică națională tricoloră.

...După ce s-au terminat felicitările, președintele I.C. Inculeț propune să se cinstească amintirea tuturor luptătorilor pentru binele poporului și, în special, a basarabenilor Murafa și Hodorozea, care au căzut de mâna răufăcătorilor. Toată asistența se ridică în picioare.

La sfârșit, președintele se adresează către Adunare cu o cuvântare, în care arată că Sfatul Țării și-a început lucrările sub semne fericite: „Soarele a strălucit toată ziua. Să nu se stingă lumina lui pentru noi niciodată. Noi am auzit felicitări din partea diferitelor grupări și or-

ganizații și în aceste felicitări se vede dorința tuturor de-a lucra cu noi la un loc. Toți sunt în-suflețiți de dorința de a ne susține. Să lucrăm dar împreună și noi ne vom atinge ținta”.

După aceasta, președintele declară prima ședință a Sfatului Țării închisă.

Ședința se închide la ora 8 și 15 minute seara”.
Președinte, I. Inculeț.

22-29 noiembrie 1917

Au loc primele ședințe ale Sfatului Țării, în cadrul cărora sunt dezbătute probleme de ordin organizatoric (desemnarea prezidiului Sfatului Țării, alegerea secretariatului, formarea comisiilor permanente). La 28 noiembrie este adoptat „Proiectul legii cu privire la administrarea Basarabiei”.

Proiectul organizării ocârmuirii Basarabiei

Adoptat (în prima lectură) în ședința Sfatului Țării din 28 noiembrie 1917¹⁰.

„1. Puterea înaltă în Basarabia o are Sfatul Țării, care este cel mai înalt așezământ de ocârmuire până la chemarea adunării poporane basarabene.

2. Organ (așezământ) împlinitor al Sfatului Țării este Sfatul Directorilor Generali, care este răspunzător pentru trebile și măsurile sale numai înaintea Sfatului Țării.

3. Sfatul Directorilor Generali are toată puterea împlinitoare și lucrează în temeiul zacoanelor și povețelor date și întărite de Sfatul Țării.

4. Legăturile între Sfatul Țării și stăpânirea centrală au să se facă prin Sfatul Directorilor Generali.

5. Sfatul Directorilor Generali este alcătuit dintr-un director-președinte și 10 directori generali pe următoarele branșe: unul pe trebile

¹⁰ Ziarul *Cuvânt moldovenesc*, nr. 109 din 3 decembrie 1917. V. Anexa la procesul-verbal al ședinței Sfatului Țării din 25 noiembrie 1917, nr. 40 și nr. 7. Dosarul Cancelariei Sfatului Țării, nr. 3, V. 1.

dinlăuntru, al doilea pe învățământul norodului, al treilea pe trebile pământului și ale gospodăriei sătești, al patrulea pe trebile finanțelor, al cincilea pe treaba drumurilor-de-fier, pe poște și telegraf, al șaselea pe trebile ostășești, al șaptelea pe judecătorii și pe trebile credințelor religioase, al optulea pe negoț, industrie și pentru apărarea muncii, al nouălea pe trebile străine (internaționale) și al zecelea controlorul general.

6. Sfatul Directorilor Generali se alcătuiește de o față, însărcinată cu această treabă de către prezidiumul Sfatului Țării, împreună cu o comisie mijlocitoare, în care intră 7 deputați de la toate fracțiunile Sfatului Țării. Sfatul Țării are drept să-i întrebe pe directorii generali despre orișice treabă în ocârmuirea lor și ei sunt datori să răspundă. Dacă Sfatul Țării arată neîncredere directorilor generali, ei părăsesc slujba lor, toți sau o parte din ei.

7. Trebile Țării se hotărăsc după zacoanele de până acuma, care n-au fost desființate de stăpânirea vremelnică (rusească) sau de Sfatul Țării. Asemenea se iau în seamă măsurile și poruncile stăpânirii vremelnice (rusești), care au fost scoase de la 1 martie 1917 încoace și care se potrivesc cu împrejurările din țara noastră”.

29 noiembrie 1917

Sovietul din Chișinău refuză să recunoască Sfatul Țării drept unic reprezentant al puterii în Basarabia.

29 noiembrie 1917

Comisarul gubernial, Vladimir Cristi, prezentând Guvernul Provizoriu, a recunoscut formarea Sfatului Țării, obligându-se să se conformeze deciziilor lui.

2 decembrie 1917

Bolșevicii din Chișinău au lansat un apel „către muncitori și către toată lumea trudi-

toare”, chemându-i la luptă împotriva Sfatului Țării. În apel, Sfatul Țării este învinuit de alianță secretă cu Anglia, Franța și România în vederea ocupării Basarabiei.

Sfatul Țării proclamă Basarabia Republică Democratică (Populară) Moldovenească în cadrul Republicii Federative Democratice Ruse.

3 decembrie 1917

Sfatul Țării expediază conducerii bolșevice de la Petrograd o telegramă: „(...) Prin Declarația de la 2 decembrie a Consiliului Superior al țării, Basarabia a fost proclamată Republică Poporană Moldovenească, ca membru cu drepturi egale în Republica Federativă Democratică Rusă. (...) Unicul organ cu puteri depline în Republica Moldovenească este Sfatul Țării”.

1917, decembrie 3 (st.v.). Telegrama Sfatului Țării trimisă Guvernului din Petrograd, Radei din Odesa, Republicii de Ural și Republicii Musulmane:

„Prin Declarația de la 2 decembrie a Consiliului Superior al țării, Sfatul Țării, Basarabia este proclamată Republică Poporană Moldovenească, ca membru cu drepturi egale în Republica Federativă Democratică Rusească. Republica Moldovenească aduce la cunoștință despre aceasta. Până la adunarea constituantă a Republicii Moldovenești, autoritatea superioară în Basarabia aparține Consiliului Superior, Sfatul Țării, care este singurul organ cu puteri depline în Republica Moldovenească. Sfatul Țării este compus din reprezentanții soldaților, țăranilor, muncitorilor, din partidele socialiste și din organele autoadministrației.”

5 decembrie 1917

Sfatul Țării declară nerecunoașterea Consiliului Comisarilor Poporului (Sovnarkom), venit la putere în Rusia în urma loviturii de stat din 7 noiembrie (25 octombrie).